

nema vremena a još manje sabranosti, da sastavlja propovijedi i da uči i vadi iz knjiga, kojih nema pri ruci, po-brinuo se je za svoje vojno svećenstvo i priredio mu ovu zbirku propovijedi. Da bude zbirka brže gotova zamolio je pomoć u druga si i kolege biskupa Kepplera i vrsnoga propovjednika Dondersa. Od ove trojice svaki je doprineo po jednu četvrtinu, a četvrtu četvrtinu ostali suradnici. Imade u ovoj zbirci oko 140 propovijedi. Oko 50 ih je za nedjelje i svetkovine, 12 ih je o vjeri, 12 o vojničkim vrlinama, 12 prigodnih za sv. isповijed i sv. pričest, 10 ih je za prigodne vojničke svetkovine (rodeni dan carev), 5 ih je za bolnice, 32 su nadgrobna govora, i 12 za posebne prigode. Ove su propovijedi kratke, ali jezgrovite; one nedjeljne i svetkovinske nešto dulje, potpunije obrađene, ali one prigodne su sasvim kratke. U tim propovijedima nema pustih fraza, mnogozvučne retorike, ni pripovijetki, ni primjera; tu je svaka riječ živa vatra, koja upali, kao mač, koji rani. Ne radi se tuj, koja je propovijed ljepša, umjetnije izgrađena, retorički savršenija od druge; nego se radi tuj, da se borjocima lifra iz „hinterlanda“ municija, è da uzmognu proeliari proetia Domini. Glavno je da svećeniku sugeriraš misao, da mu podaš gradiva, da on to prisvoji i predade govorom, ili da misao izgradi, proširi, da gradivo nađe i upotrebi. Ova èe knjiga osim momentane pomoći vojnim svećenicima ostati ujedno spomenik, da je Božija riječ odzvanjala i bojnim poljanama, da je podavala hrabrost junacima, da je moćno djelovala na duše, tješila ih u tjeskobama i dizala u nebeske visine. Zaista dostojna katoličkoga biskupa zamisao, da kao vrhovni pastir govori na usta svojih svećenika, da ih uči i pomaže u tako teškoj i napornoj službi kao što je vojnička. Ova je knjiga jamačno među svojim dosadanjim, što su za ovoga rata svijetlo ugledale, najvažnija i najvrijednija. *Dr. Pazman.*

Cladder Hermann J. i Haggeney Karl: In der Schule des Evangeliums. Betrachtungen für Priester. U 16-i Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlags-

handlung. Fünftes Bändchen: Im Kreise der Jünger. Cijena M 2'40, vez. M 3'20. Sechstes Bändchen: Der Entseheidungskampf in Jerusalem. Siebtes (Schluß-) Bändchen: Der Ausgang des Meßianischen Kampfes. Cijena M 3, vezano M 3'80.

Pomenuti pisci, kako je već poznato čitaocima B. S., preduzeli su si za zadaću, da istumače evanđelje sv. Mateja u formi razmišljanja. Peti svezak obuhvata 16, 17, 18, 19 i 20 poglavlja Matejeva evanđelja. Općeniti naslov cijele knjige jest: Im Kreise der Jünger — među učenicima. Gospodin još uvijek naučava i to svoje učenike upozorujući ih na suprotivštine što ih čekaju u svijetu. Zatim osniva Crkvu svoju, zauzima se za malenu djecu, slabe, zabludjele i grješnike, i naučava kršćansku savršenost. — Šesti svezak obuhvata 21.—25 glave istoga evanđelja. Gospodin se nalazi usred svojih protivnika — farizeja, i on ih napokon mačem riječi svoje pobjegjuje. — Zadnji svezak obuhvaća tri zadnje 26, 27, 28 glave. Gospodin se nalazi u rukama svojih bijesnih protivnika, koji ga na križ razapinju... ali dolazi na koncu uskrснуće.

Razmišljanja su jezgrovita, otkrivaju mnogo nejasno mjesto u Sv. Pismu, predočuju jasno tadanje prilike, samo su odviše spekulativna, tako da za samu molitvu i nutarnji poticaj na čuvstva gotovo sasvim manjka svaka uputa. Više su doktrinarno djelo nego li asketsko. Preporučujem. *Dr. Pazman.*

Dr. theol. Friedrich Andres: Die Engellehre der griechischen Apologeten des zweiten Jahrhunderts und ihr Verhältnis zur griechisch-römischen Dämonologie. U 8-ini XX. — 183 str. Cijena 6 Mk. Izašlo 1914. kod: Verlag von Ferdinand Schöningh, Paderborn (Njemačka).

Ovo je naslov lijepoga djela, što su ga glasoviti katolički učenjaci Dr. A. Ehrhard i Dr. J. P. Kirsch uvrstili u svoju daleko poznatu zbirku rasprava za povjest kršćanske književ-

nosti i dogmata pod naslovom „Forschungen zur christlichen Literatur- und Dogmengeschichte“. Andres-ovo djelo zanima nas sa više razloga. Poznato je, da je nauka o anđelima i demonima bila vazda, a osobito u drugom stoljeću naše kršćanske ere od velike važnosti. Tada se, kako reče Duchesne, okrenu kršćanstvo direktno proti poganima i u borbi sa grčkim, rimskim i egiptskim politeizmom ostade pobjednikom sa svojom naukom o jednom i najvišim Bogu. Kršćanstvo uvede u svijet prostiju i pristupačniju nauku o svemu onomu, što zasijeca u čovječji postanak i svrhu. Tako i s naukom o anđelima i demonima kršćanstvo je omogućilo, da se riješi veliki broj pitanja o postanku i sili vjerskih zabluda. Satan i njegova družina razjasniše zlo, a to bijaše obrana protiv žestoke propagande dualističnog kulta istočnog boga Mitre. Istinu tih naših tvrdnja nalazimo najizravnije u spisima starokršćanskih pisaca. Na žalost nije se sačuvalo nijedno specijalno djelo o anđelima iz prvih četiriju vijekova. Kliment Aleksandrijski bijaše zamislio takovo djelo (Stromata 6, 3), ali istom koncem petoga ili šestoga vijeka susrećemo jedan takav spis i to: *Περὶ τῆς ὀρθῆς ἰσαγγελίας*, što se ubraja među Pseudo-Dionizijeve spise. U nestajući specijalnih djela moramo se obratiti na opće proizvode starokršćanske književnosti, a oni nam faktično pružaju svu silu razbacana gradiva za naše pitanje. Andres je za to dobro znao, pa je upravo i pokušao da na temelju takova gradiva konstruiru nauku nekih starokršćanskih pisaca o anđelima i demonima. Uzeo je samo grčke kršćanske pisce iz drugoga vijeka: Justina, Tacijana, Atenagoru, Teofila iz Antiokije, Aristida, Melitona iz Sardesa i Hermiju, i iznio iz njihovih djela sve što spada na pitanje anđela ili demonâ. O prvim trima piscima Andres raspravlja u tri odulja poglavlja, koje je opet podijelio u dva otsječka, naime: nauka o anđelima (Die Engel-lehre) i o demonima (Dämonologie). Ostalih se je pisaca dotakao u kratko u samom jednom poglavlju, a to zbog manjkavosti vrelâ. Andres je još iznio jezgrovito u posebnom poglavlju pitanje staro-grčke i rimske

demonologije onako kako se dade uočiti iz preostalih književnih spomenika. Djelo se završuje usporedbom nauke kršćanskih apogeta o anđelima i demonima i grčko-rimske demonologije.

Piscu i izdavačima čestitamo na ovako uspjeljoj publikaciji, koja je kadra, da poda novih vidika i poticaja pri istraživanju i proučavanju starokršćanske književnosti. Mi djelo iz svega srca preporučujemo koli bogoslovima toli filozofima i prijateljima staroklasne književnosti.

Dr. Anton Lovre Gančević O. F. M.

Clemens Baeumker: Alfarabi, Über den Ursprung der Wissenschaften. (De ortu scientiarum). Eine mittelalterliche einleitungsschrift in die philosophischen Wissenschaften. 1916. U 8. ini 31 str. Aſchendorffsche Verlagshandlung, Münster i. W. (Njemačka). Cijena: 1.20 Mk.

Monakovski profesor Baeumker u svojoj zbirci „Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters“ izdao je prošle godine kratki arapski spis u latinskom prevodu iz srednjega vijeka. Naslov je zapravo spisa: „Epistola de assignanda causa ex qua ortae sunt scientiae philosophiae et ordo earum in disciplina“ i potječe izvorno iz pera arapskog učenjaka Alfarabi-a. Izvornik nije sačuvan, doli samo latinski prevod i to valjda od segovijskog arhidakona Dominika Gundissalinus-a. Sadržaj je i cilj spisa, da protumači postanak znanosti u stvarno-logičnom, a ne povjesnom smislu; drugim riječima, da ne iznese povjest znanosti već njihov genetični sustav. U spisu imamo četiri poglavlja s ovim redom: realne znanosti (kao aritmetika, geometrija, astronomija, muzika, fizika i metafizika ili teologija); formalne znanosti (jezici, gramatika, logika i poetika); substancija i akcidens; te pokvariva i nepokvariva substancija. Prof. Baeumker donosi tekst Alfarabi-eva spisa. Pri kraju je dodao „Kritischer Anhang“ tj. kritične bilješke za lakše razumijevanje teksta. Alfarabi-ovo djejo zasluŕuje osobitu pažnju sa strane povjesničara filozofije u koliko spis stoji na prelaz-